

## Karup kirkes tårn

Af Lotte Boas

Skulle man i middelalderen gøre turen over heden fra Viborg til Karup, var det vigtigste naturligvis ikke at fare vild på den store hede. Gik man en smule galt af retningen, eller kom man til at dreje forkert af, ja så kunne man risikere at gå mange kilometer fejl af målet. Heden var ikke at spøge med. Der var ulve og der var røvere, der levede af at gøre overfald på rejsende. At søge hjælp hos gode folk var svært, der var få mennesker, der boede her, og de boede meget spredt.

Mange tog over heden til Karup dengang. Det var slet ikke usædvanligt at have et væsentligt ærinde i Karup, så der var, i ordets egentligste betydning, en valfart til det lille sted.

Kilden i Karup løb dengang frit, og det fortaltes om den, at en blind mand engang havde vasket sine øjne i den og var blevet helbredt for sin blindhed af Jomfru Maria.

Herefter begyndte valfarten til Karup og den hellige kilde. Et bygningsværk blev bygget omkring kilden. Vor Frue kirke rejste sig med tårn og spir – og det er det, der har vores interesse i denne artikel. Et hospital hvor de syge pilgrimme kunne søge hjælp kom til.

I løbet af 1300tallet blev Karup sammen med Sct. Søren's kilde i Ry de åndelige hovedsæder i Jylland.

Skulle man altså gøre turen over heden til Karup, var det vigtigt, man kunne orientere sig.

Efter middelalderens skik udvalgte man markante steder i naturen, som man gav navn, ikke efter det sted, hvor de var, men efter det sted, man ville komme til næstherefter.

Det er meget interessant! For et par kilometer udenfor Frederiks i retning mod Viborg ligger Karuphøj. En markant høj, som med sit navn antyder, at være vejviser på ruten over heden, og som også med sit navn hentyder til, at han man stået ved Karuphøj, har man kunnet skimte næste mål i det fjerne: Karup!

Fortæller kilderne korrekt, så har det, man kunne se fra Karuphøj været spiret på Karup kirkes tårn.

Det var almindelig kendt, at spiret på Karup kirkes tårn var et af pejlemærkerne, når man skulle rejse over heden.

Det interessante ved disse oplysninger er, at det giver mulighed for at regne ud, hvor højt tårnet på Karup kirke på have været.

Står man ved Karuphøj og skal man herfra kunne se toppen af spiret på Karup kirke, så skal kirketårnet have været 33-36 meter højt.

Sammenligner man højden med den længe kirken må have haft inden også kor og sideskibe blev revet ned, ser det ud til, at det har været en meget smuk og harmonisk bygning med et tårn, der var lige knap så højt, som kirke var lang.

I februar 1714 ramte et tordenvejr Karup kirke med en sådan styrke at store dele af murværket blev ødelagt. Kirken var for længst ophørt med at fungere som valfartskirke. Med reformationen stoppede denne katolske fromhedsøvelse, og det med markant betydning for kirke i Karup. Nu var det ikke længere pengestærke valfartende, der betalte for kirkens vedligehold, men den almindelige bondemand på heden. Har de været stolte af deres kirke eller ej? Vi ved det ikke. De havde grund til at være stolte! Men at vedligeholde en kirkebygning, når man i forvejen lever i knaphed, er ikke en nem opgave, og mange hedeboender har levet i stor fattigdom.

Ad flere gange har kong Frederik II, der var konge 1559-1588, påbudt istandsættelse af kirkens tårn. Han når tilsyneladende ikke at få det fuldt gennemført, for hans søn kong Christian IV følger op på sagen og han befaler 21. april 1589 at tårnet og spiret skal repareres da spiret: "om Vinterdagstid den vejfarende til gode".

Men herefter forfaldt kirken.

I 1662 nedtages de tørninglenske gavle og blytaget for et rødt tegltag.

13 alen eller 8 meter af kirketårnet rives ned i 1734.

I begyndelsen af 1743 afholdes der syn på Karup kirke, og det fremgår tydeligt at kirken er i forfald. På den baggrund beslutter kongen, at kirkens skal sælges.

Det bliver Steen Jørgensen til Aunsbjerg, der kommer til at købe kirken sidste på året 1743, og i løbet af 1744 restaurerer han kirken således at den kommer til at se ud, som vi kender den i dag.

Karup kirke fremstår i dag, som en meget fin og hyggelig lille kirke. I hvert fald, når man ser den udefra. Kommer man ind, er kirkerummet en underlig kontrast til den ydre fremtoning.

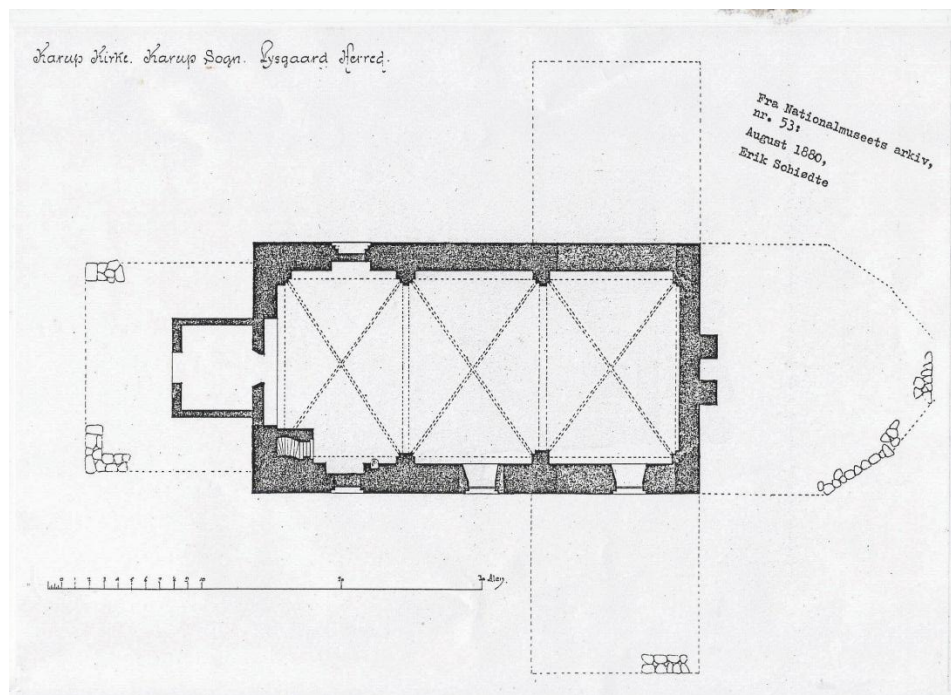
Kirkerummet er stort og smukt og harmonisk.

Når vi i dag overvejer muligheden for at genopføre kirkens gamle tårn, har det forskellige grunde. De historiske argumenter er nu velkendte. Kirken er oprindeligt bygget med tårn. Det hørte med til denne kirkes egenart at have et tårn, der ikke så ud som de andre kirketårne på egnen.

Desuden kan man godt synes, det er en smule nedslående, at en kirke med den historie Karup kirke har, skal bevares i dens i historiens løb ringeste stand.

Så hvad ved vi?

Der foreligger en grundplan over den oprindelige kirkebygning, som Nationalmuseet udfærdigede i 1880.



Nationalmuseets tegning over Karup kirkes grundplan. Udført 1880 af dr. Sophus Muller og arkitekt Erik Schiødte

Valdemar Andersen skriver i sit skrift om Karup kirke, at tårnet havde tønninglenske gavle. Denne byggestil findes ikke her på egnen. Man har i så fald hentet en bygmester udefra. Tønninglenske tårne findes i den del af Sønderjylland, der er hører under Tønning Len. Arkitekturen bærer præg af at være smuk og velproportioneret, og med et meget smukt spir med gavlspidser.



Stig Holstings model af Karup kirke.

Det er hvad vi ved om kirkens og tårnets udseende.  
Desuden kender vi Karup kirkes særegne historie.

Vi ved også, at det er endda overordentlig svært at få tilladelse til at bygge til en middelalderkirke. Både Stiftsøvrigheden og Nationalmuseet skal godkende projektet, og begge instanser er kendt for at være afvisende overfor ændringer.

Vi ved, at Nationalmuseet skal foretage prøvegravning, der hvor vi påtænker at bygge, og at en sådan prøvegravning skal bekostes af os. Derfor ved vi også allerede nu, at skulle der dukke noget nyt op at joden ved en sådan prøvegravning, må vi bede om at få alt dækket til og projektet standset – for vi har ikke råd til at bekoste en større arkæologisk udgravning.

Vi ved at et byggeprojekt altid er stort og omfattende – og at det i kirkeregi er endnu større, fordi vi skal arbejde sammen med Stiftsøvrigheden og Nationalmuseet, de instanser, der sikrer, at vi ikke ødelægger noget af kulturhistorisk, kirkelig eller kristen værdi.

Vi ved ikke, hver der skal betale. Karup kirke har af egne midler ikke råd til et projekt af denne størrelse. Med en god projektbeskrivelse håber vi at kunne finde fonde, der kan se det visionære i at genrejse kirketårnet.

Hvorfor tror vi alligevel på det?

Fordi det vil være fantastisk hvis det lykkes at genopføre blot en flig af Karup kirkes historiske storhed.

Det er et stort projekt – og en stor succes, hvis det lykkes at gennemføre!



Sdr. Bjert kirke. Tårnet er bygget 1450-1500 og er af den Tørninglenske type med de fire gavlspidser.